

KULLANILMAYAN POTANSİYEL: Avrupa Vakıflarının Kadın ve Kızlar için Ayırdığı Fonlar

Avrupa Vakıflar Merkezi
işbirliğiyle

Vakıflar Merkezi ve
Weisblatt & associés
desteğiyle

Mama Cash
tarafından hazırlanmıştır

KULLANILMAYAN POTANSİYEL: Avrupa Vakıflarının Kadın ve Kızlar için Ayırdığı Fonlar

Yazarlar

Seema Shah
Lawrence T. McGill
Karen Weisblatt

Avrupa Vakıflar Merkezi
işbirliğiyle

Vakıflar Merkezi ve
Weisblatt &associés
desteğiyle

Mama Cash
tarafından hazırlanmıştır

**ma
ma
cash**

Weisblatt &associés
strategic philanthropy advising

KATKIDA BULUNANLAR

The Foundation Center

Brielle Bryan	Danışman
Larry Carlin	Uygulama Geliştirme Müdürü
Douglas Eng	Özel Veri Projeleri Yardımcısı
Bradley Hill	Araştırma Asistanı
Christine Innamorato	Üretim Müdürü
Desarae Jones	Araştırma Asistanı
Ruth Kovacs	Müdür, Alıcı Yetkili Dosyası
Nicholas Kramer	Kıdemli Ortak, Özel Veri Projesi Birimi
Kimberly Lorch	Araştırma Asistanı
Jasmine McGinnis	Araştırma Asistanı
Matthew Ross	Özel Veri Projeleri Müdürü
Vanessa Schnaidt	İletişim Direktörü
Cicely Weathington	Araştırma Asistanı
David Wolcheck	Araştırma Görevlisi

MAMA CASH HAKKINDA

1983'te Hollanda'da kurulan Mama Cash dünyanın en eski uluslararası kadın fonudur. Mama Cash bireyler ve kurumlar düzeyindeki kaynakları seferber etmekte; kadınlara, kız çocuklarına ve transgender gruplara yönelik hibe programları geliştirmekte ve kadınların ve kız çocuklarının insan haklarını küresel olarak başarıyla savunmak için gerekli ortaklık ve ağların kurulmasına yardımcı olmaktadır. Mama Cash 2000'den bugüne, dünyada azimle çalışan "kadınlar, kız çocukları ve trans hakları" için mücadele veren kurumlara ve kadın fonlarına 24 milyon Euro üzerinde doğrudan hibe vermiştir. Mama Cash ayrıca Avrupa vakıf sektöründe sosyal adalet konusunda ve özellikle kadın haklarını geliştirmeye yönelik hayırseverlik alanlarında destek ve anlayışın gelişmesi için katalizör rolü oynamaktadır. Daha fazla bilgi için lütfen www.mamacash.org adresini ziyaret edin ya da + 31 (0) 20 515 8700 no'lu telefondan kurumla irtibata geçin.

VAKIFLAR MERKEZİ (THE FOUNDATION CENTER) HAKKINDA

1956'da kurulan ve bugün 50'ye yakın vakfın destek verdiği ABD merkezli Foundation Center, dünyadaki hayırseverlik faaliyetleri konusunda en önemli bilgi kaynağıdır. Dünyayı değiştirmek isteyenlere sunduğu veriler, analizler ve eğitimler aracılığıyla başarılı olmaları için destek verir. Merkez, ABD ve küresel bağışçılar ve bağışlarla ilgili en kapsamlı veri tabanına sahiptir ve sektör için sağlam, erişilebilir bir bilgi bankasıdır. Bununla birlikte hayırseverlikle ilgili bilgiyi her düzeyde ileriye götürmeyi amaçlayan araştırma ve eğitim programları yürütmektedir. Her gün binlerce insan Merkez'in web sitesini ziyaret etmekte, beş bölgedeki kütüphane/öğrenme merkezlerinden hizmet almakta ve yurt içinde ve dışında halk kütüphanelerinde, topluluk vakıflarında ve eğitim kurumlarında yer alan 450 fon bilgi merkezini içeren ağdan faydalanmaktadır. Daha fazla bilgi için lütfen www.foundationcenter.org adresini ziyaret edin ya da + 1 212 620 4230 no'lu telefondan kurumla irtibata geçin.

WEISBLATT & ASSOCIÉS HAKKINDA

Karen Weisblatt, Paris merkezli Weisblatt & Associés danışmanlık şirketinin kurucusu ve Direktörüdür. Şirket hayırseverlere ve hayırseverlik kuruluşlarına kişiselleştirilmiş stratejik danışmanlık hizmetleri sunmakta ve inovatif stratejik planlama, program tasarımı, bağışçılık ve değerlendirme konularında uzmanlaşmaktadır. Weisblatt & Associés'in müşteri tabanı Hayırseverlik ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk alanlarında faaliyet gösteren bireysel şirketleri ve aile şirketlerini kapsamaktadır. Sayın Weisblatt'ın uzmanlık alanları sosyal girişimcilik, kültürler arası diyalog, insan hakları, çeşitlilik,

Mama Cash

Nicky McIntyre	Yönetici Direktör
Esther Lever	Kalkınma Ofisi Sorumlusu

kadın ve misyon-tabanlı sorunlardır. Daha fazla bilgi için lütfen www.weisblatt-associates.com adresini ziyaret edin ya da + 33 6 63 36 34 53 no'lu telefondan şirketle irtibata geçin.

AVRUPA VAKIFLAR MERKEZİ (THE EUROPEAN FOUNDATION CENTRE) HAKKINDA

1989'da kurulan Avrupa Vakıflar Merkezi (EFC), Avrupa'da ve Avrupa dışında hayırseverlik konusunda faaliyet gösteren kamu yararına çalışan vakıflar ve kurumsal fon sağlayıcıları temsil eden, uluslararası üyeliği olan bir kuruluştur. Merkez dört temel hedefi doğrultusunda faaliyetler geliştirmekte ve yürütmektedir: (1) Vakıflar için destekleyici bir yasal ve mali ortamın yaratılması, (2) Vakıf hakkında bilgilerin dokümantasyonu, (3) Vakıf profesyonellerinin kapasitesinin artırılması, (4) Vakıflar arasında ve vakıflarla diğer aktörler arasında işbirliğinin güçlendirilmesi. Şeffaflık ve en iyi uygulamaların vurgulandığı Avrupa Vakıflar Merkezi'nde tüm üyeler Avrupa Vakıflar Merkezi İyi Uygulama İlkeleri'ne imza koymakta ve bunlara uygun hareket etmektedir. Daha fazla bilgi için lütfen www.efc.be adresini ziyaret edin ya da +32 2 512 8938 no'lu telefondan merkezle irtibata geçin.

TEŞEKKÜRLER

Bu araştırmaya cömertçe destek veren Ford Vakfı'na sağladığı finansal destekten ötürü teşekkür ederiz. Araştırmanın fizibilite ve planlama aşamalarında üstlendiği rol için Marjan Sax'a özel olarak teşekkürlerimizi sunarız. Araştırmada önemli rehberlik sağlayan Proje Danışma Grubu üyelerine de teşekkürü borç biliriz. Danışma Grubu üyeleri: Jo Andrews, Ariadne Network; Filiz Bikmen, Sabancı Vakfı; Nancy Cunningham, Filantropi Danışmanı; Ana Feder, Avrupa Vakıflar Merkezi; Christopher Harris, the Foundation Center; Françoise Pissart, King Baudouin Vakfı; Juliet Prager, Joseph Rowntree Vakfı; ve Rien van Gendt, Van Leer Group Vakfı. Ayrıca rapor taslağı üzerinde eleştirel geri bildirimde bulunan Angelika Arutyunova ve Sara Gould'a minnettarız. Mama Cash Yönetim Kurulu'na ve personeline, ayrıca araştırmaya katılan tüm vakıflara desteklerinden ötürü teşekkür ederiz. Raporda profilleri yer alan vakıflara ayırdıkları zaman ve katkılarından ötürü özel olarak teşekkür ederiz: Bernard van Leer Vakfı, King Baudouin Vakfı, Oak Vakfı, Sabancı Vakfı, Sigrid Rausing Vakfı ve the Learning Bridges Initiative (Reconstruction Women's Fund (Kadın Yeniden Yapılandırma Fonu), Slovak-Çek Kadın Fonu ve Gürcistan Kadın Fonu). Columbia Üniversitesi İşletme Fakültesi Sanford C. Berstein & Co. Liderlik ve Etik Merkezi'nden Prof. Bruce Kogut ve Sandra Navalli bu kaynaklara erişimimizi sağlamıştır.

Son on yıl içinde kadın ve kız çocuklarının hakları ve refahına yatırım yapmanın değeri gazete manşetlerine konu olmaktadır. Binyıl Kalkınma Hedefleri'nde toplumsal cinsiyet eşitliğinin merkezde yer alması, yakın dönemde çeşitli hükümetler ve vakıfların kadınlar ve kız çocuklarına mali destek sağlama konusundaki taahhütleri ve 2010'da kurulan BM Kadın¹, kadın ve kız çocuklarına yatırım yapmanın önemi konusundaki diyalogdan doğan cesaretlendirici ve somut sonuçları desteklemektedir.

Avrupalı vakıflar bu diyaloga nasıl katılmaktadır? Avrupalı vakıflar kadınlara ve kız çocuklarına ne derece fon sağlamaktadır? Hangi alanlarda? Hangi yöntemleri izlemektedirler? Etkili hayırseverlik bilinçli kararlarla mümkündür. Ancak şu ana kadar bu sorulara ışık tutacak çok az veri mevcuttur. Bu noktadan yola çıkan Hollanda merkezli dünyanın en eski uluslararası kadın fonu Mama Cash, Avrupalı vakıfların kadınlara ve kız çocuklarına verdiği desteğin doğasını anlamak ve bu alandaki kritik veri açığını kapatmak amacıyla bu araştırma çalışmasını yaptırmıştır. Bu raporda hedeflerimiz hem eşit sorumluluk alınmasını desteklemek hem de katalizör vazifesi görmektir. Araştırma bulgularından esinlenerek diyalog ve işbirlikleri sayesinde liderlerin seferber olmasını ve kadın ve kız çocuklarının hakları, refahı ve güçlendirilmesine destek sağlamayı amaçlayan hayırseverlik faaliyetlerinin artmasını umuyoruz.

Bu Araştırmada Neden Kadın ve Kız Çocuklarına Fon Sağlanmasına Odaklandık?

Kadın ve kız çocuklarının insan haklarına yatırım, adil ve doğru bir yaklaşım olmanın da ötesinde, bizce adalet ve insan onuruna dayalı istikrarlı demokrasilere ulaşmada büyük önem taşımaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, modern demokratik devletlerin anayasal ve yasal çerçevelerinin köşe taşı haline gelmiştir ve uluslararası insan hakları hukukunun kilit ilkelerinden birisidir. Kadın ve kız çocuklarına yatırımın ekonomik kalkınma ve küresel refahı artırdığı çeşitli çalışmalarda gösterilmiştir: Ülkelerin ekonomi, politika, eğitim ve sağlık alanlarında kadın ve kız çocuklarını ne kadar iyi destekledikleri ve güçlendirdikleri, uluslararası rekabetçilik, kişi başına düşen GSYH ve insani kalkınma sonuçları da dahil ulusal sağlığın çeşitli göstergeleriyle güçlü korelasyona sahiptir. *The Economist*, 'Çin'i, Hindistan'ı ve Internet'i unuttun: Ekonomik büyümenin arkasında yatan güç kadınlardır' diyor.

Giderek daha yaygın olarak anlaşılan ve kabul gören iki önerme vardır: Kadın ve kız çocuklarına yatırım yapmak doğası gereği değerli ve arzu edilir bir yaklaşımdır ve kadın ve kız çocuklarına yatırım yapmak toplumun genelini gözle görülür bir biçimde ileriye taşımaktadır.

Kadın ve Kız Çocuklarının Avrupa'da ve Diğer Bölgelerdeki Statüsü

Dünya Ekonomik Formu toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı yıllık ülke sıralamasında henüz toplumsal cinsiyet eşitliğini yakalamış bir ulus bulunmadığını rapor etmiştir.¹ Bu konuda en fazla ilerleme kaydedenler Kuzey Amerika ve Avrupa/Orta Asya ülkeleri olmakla birlikte, bu bölgede yer alan ülkeler toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortalamada sadece %70 oranında giderebilmiştir. Diğer bir deyişle kadınlar, erkeklerin erişim sağladığı ekonomi, eğitim, sağlık ve politika alanlarındaki kaynakların ve fırsatların %70'ine erişim sağlayabilmektedir. Dünyanın diğer bölgelerinde toplumsal cinsiyet

Bu farkındalığa karşın hala kat edilmesi gereken uzun bir yol vardır. Bu güçlü mesajların kadın ve kız çocuklarının güçlendirilmesi ve insan hakları anlamında nasıl somut kaynaklara dönüştüğünü sorgulamamız gerekmektedir. Avrupa'da bazı hükümetler ve vakıflar kadın ve kız çocukları için kapsamlı fonlar ve politika savunuculuğu sağlamak için öne çıktıysa da hala bu alanda önemli düzeyde fona ihtiyaç vardır. Kalkınmada Kadın Hakları Derneği (The Association for Women's Rights in Development)'nin 'Kadın Hakları için Para Nerede' ('Where is the Money for Women's Rights') girişimi kadın ve kız çocuklarının haklarını savunan kuruluşların çoğunluğunun kritik düzeyde kaynak kıtlığı yaşadığını ve yıllık bütçelerinin 50.000 ABD Doları'nın altında olduğunu göstermektedir.

Bu araştırma raporu, Avrupa'daki vakıfların kadın ve kız çocuklarının hakları ve refahını destekleyici fonlar sağlıyor olmakla birlikte çok daha önemli bir rol oynayabileceklerini vurgulamaktadır. Ankete katılan Avrupalı vakıfların %58'i kadın ve kız çocukları yararına ayrılan payın toplam bağış bütçesinin %10'undan az olduğunu belirtmiştir. Çalışma için hibe düzeyinde veri sunan vakıflardan elde edilen bilgiye göre, vakıfların kadın ve kız çocuklarına ayırdıkları toplam bütçe ortalamada sadece %4.8'dir.

eşitliği konusundaki açık çok daha büyük boyutlardadır: Açığın %58 oranında olduğu Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri bu alanda en son sıralarda yer almaktadır. Anket örnekleminde yer alan Avrupa vakıflarının çoğunluğu (%66) çalışmalarının yerel ya da ulusal boyutta olduğunu rapor etmiştir. Vakıfların üçte biri (%34) yardımlarının uluslararası odaklı olduğunu ve özellikle Afrika, Asya ve Latin Amerika'daki ülkelere gittiğini belirtmiştir. Bu yardımları konumlandırmak açısından gerek Avrupa'da gerek dünyanın diğer bölgelerindeki kadın ve kız çocuklarının genel koşullarını ele almaktayız. Ortaya çıkan tablo toplu göstergeler bazında olmakla birlikte –herhangi bir ülkede yaşayan- kadınların deneyimlerinin ekonomik statüleri, ırksal ve/veya etnik geçmişleri ve cinsel eğilimleri gibi faktörler tarafından şekillendirildiğini ve bunlardan etkilendiğini unutmamak gerekir.

¹ Dünya Ekonomik Forumu'nun "Gender Gap Index"i (Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi) sağlık, ekonomi, eğitim ve siyaset alanlarında kaynak ve fırsatlara erişim konusunda kadın ve erkekler arasında ne derece fark olduğunu ölçmektedir.

Avrupa

Dünyanın pek çok diğer bölgesinde olduğu gibi Avrupa’da da sağlık ve eğitim alanlarında toplumsal cinsiyet açığını kapatmak için kayda değer adımlar atılmıştır. Ancak ekonomi ve politika alanlarındaki eşitsizlik devam etmektedir: Erkeklerle sağlanan kaynak ve fırsatlar düşünüldüğünde kadınlar ekonomi alanında bunların sadece %65’ine, politika alanında ise %18’ine erişim sağlamaktadır.

Avrupa içinde toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki göstergelerde önemli bir coğrafi değişkenlik söz konusudur. Kuzey ülkeleri kısmen kadınların politika alanındaki katılımını destekleyen hükümet politikaları, ayrıca aile-dostu işyeri politikaları ile tüm göstergelerde tutarlı bir biçimde yüksek sıralarda yer alırken, Doğu ve Orta Avrupa ülkeleri toplumsal cinsiyet eşitliği ölçütlerinde aşağı sıralarda yer almaktadır.

AB üyesi 27 ülke bağlamında, erkeklere oranla daha fazla sayıda kadın yaşamını yoksulluk sınırının altında sürdürmektedir. 2010’da Oxfam International’ın hazırladığı bir rapora göre Avrupa’da özellikle yoksul ve göçmen kadınlar için ekonomik koşullar oldukça vahimdir; öyle ki Oxfam bu açmazı “görünmez bir kriz” olarak nitelendirmektedir.² Bunun yanısıra yoksul ve göçmen kadınlar kırılğan bir ekonominin ağırlığını omuzlarında daha fazla hissetmekte, vasıflarının altında işleri kabul etmekte ve daha büyük boyutlarda bir iş güvensizliği yaşamaktadırlar.

Ekonomik güvenlik kadar fiziksel güvenlik ve sağlık da kadınların toplumdaki konumunun çarpıcı birer göstergesidir. Güvenilir tahminler yapmak zor olsa da, Avrupa’da yaşayan kadınların üçte biri aile içi şiddet mağdurudur.³ Aile içi şiddetin yaygınlığına karşın Avrupa ülkelerinde aile içi şiddet, cinsel istismar ve tecavüz ile ilgili kanunlar değişkenlik göstermekte ve kadınlara farklı düzeylerde koruma sağlamaktadır. Benzer biçimde üreme sağlığı ve cinsel sağlık hizmetlerine erişim Avrupa ülkelerinde ülkeden ülkeye farklılık arz etmekte, örneğin İrlanda’da kürtaj yasağı devam etmektedir.⁴ Özetle, kadınların Avrupa’daki statüsü pek çok yönden ilerleme kaydetse de toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler devam etmektedir. Bu durum kadın ve kız çocuklarının haklarını ve refahını destekleme yolunda kesintisiz çaba gösterme ihtiyacının altını önemle çizmektedir.

² Oxfam International (2010). Women’s poverty and social exclusion in the European union at a time of recession: An invisible crisis?

³ U.S. Agency for International Development (2006). Domestic Violence in Europe & Eurasia.

⁴ Human Rights Watch (2010). A State of Isolation: Access to Abortion for Women in Ireland.

Avrupa Ötesinde

Toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesi çeşitli uluslar ve kıtalarda devam etmekte olan bir çabadır. Avrupa’da olduğu gibi dünyanın diğer bölgelerinde de ilerleme işaretleri mevcuttur, bununla birlikte daha yapılması gereken çok şey olduğuna dair pek çok gösterge vardır.

Örneğin Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri, özellikle ekonomi ve politika alanındaki büyük açıktan dolayı toplumsal cinsiyet eşitliğinde dünya sıralamasında en alta yer almaktadır. Ekonomi alanındaki açığın sadece %40 kadarı, politika alanındaki açığın %5’i kapatılabilmektedir. Sadece kısa bir süre önce çok az sayıda kadın parlamentoda koltuk sahibi olabilmektedir. Benzer biçimde Yemen ekonomik katılım konusunda 134 ülke arasında en son sırada yer almaktadır. Ülkedeki toplam işgücünün sadece %21’i, profesyonel işgücünün ise sadece %2’si kadınlardan oluşmaktadır.

İlginç bir biçimde, Sahra altı Afrika’da pek çok ülke kadınların ekonomik ve politik katılımı konusunda esaslı gelişmeler sağlamıştır. 2008’de Rwanda dünyada parlamentosu çoğunlukla kadınlardan oluşan ilk ülke olmuştur. Güney Afrika’da da bakanlık düzeyindeki pozisyonların üçte birinden fazlasında kadınlar yer almaktadır. Sahra altı Afrika’da ekonomik katılım konusundaki cinsiyet eşitsizliği Avrupa ülkeleriyle karşılaştırılabilir düzeydedir. Bununla birlikte eğitim ve sağlık alanlarında hala azımsanmayacak eşitsizlikler söz konusudur. Örneğin Zimbabwe’de sağlık koşulları o denli kötüdür ki kadınların ortalama yaşam süresi 38 yıldır. Ayrıca Sahra altı Afrika ülkelerinde ağır bir HIV/AIDS bilançosu mevcuttur ve HIV/AIDS ile yaşayanların çoğunluğu (%59) kadınlardır. Yine de bölgede parlak bir tablo sergileyen noktalar da mevcuttur. Örneğin Lesoto ve Güney Afrika toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda dünyanın ilk 15 ülkesi arasında yer almaktadır ve ABD ve Kanada gibi ülkelerin önüne geçmiş durumdadır. Sahra altı Afrika’nın tersine Latin Amerika ve Karaipler’de yer alan ülkelerin yaklaşık yarısı eğitim alanındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gidermiştir. Dahası her iki bölge de Avrupa’yı bu konuda geçmiştir. Ancak bölgede kadınların ekonomik ve politik statüsü açısından hala büyük ilerlemelere ihtiyaç vardır.

Asya Pasifik, politik güçlendirme konusunda kadın ve erkekler arasında en az farkın olduğu bölgedir. Bölgedeki iki ülke, Sri Lanka ve Yeni Zelanda kadınların politika alanında güçlendirilmesi konusunda ilk 10’da yer almaktadır. Ancak Afrika’da olduğu gibi, politik alandaki güç her zaman kadınların genel statüsünde ve refah düzeyinde ilerleme anlamına gelmemektedir. Örneğin dünyanın en büyük ekonomilerinden biri olan Hindistan kadınların politika alanında güçlendirilmesinde dünyada 23. sırada yer almakta, buna karşın kadınlarla ilgili eğitim, ekonomi ve sağlık göstergelerinde dünyanın en alt sıralarına yaklaşmaktadır.

Vakıf yöneticileri, kar amacı gütmeyen kuruluşların liderleri ve karar alıcıların bu araştırmanın anahtar bulgularını tartışmasıyla birlikte, bu yayının kıta çapında yeni diyalogların yeşermesi için bir katalizör olabilmemesini, daha geniş yelpazede aktörü kadın ve kız çocuklarına fon desteği konusunda teşvik etmesini ve halihazırda bu konuda çalışmalar yürütenlere taze bir enerji katmasını umuyoruz.

YÖNETİCİ ÖZETİ

Avrupa’da Kadın ve Kız Çocuklarına Yönelik Vakıf Fonları

Yıllık harcamaları 100 milyar Euro’yu bulan yaklaşık 110.000 vakfın bulunduğu Avrupa’da, hayırseverlik sektörü yaygın ve geniş kapsamlı olsa da, Avrupa vakıflarının kapsamı, çalışmalarının doğası ya da fonlarını nereye tahsis ettikleri konusunda şaşırtıcı derecede az bilgi mevcuttur.⁵ Ancak bilgiye dayalı karar verebilme ve etkili bir hayırseverlik için veriler kritik önem taşımaktadır. Bu anlayıştan yola çıkan dünyanın en eski uluslararası kadın fonu Mama Cash, özellikle kadın ve kız çocuklarına odaklanan Avrupa menşeli fon çalışmalarının kapsamı, dağılımı ve çeşitliliğini anlamak için bu araştırmayı yaptırmıştır.

Araştırmamız Avrupalı vakıfların kadınları ve kız çocuklarını desteklemek için inovatif ve proaktif yöntemler izlediklerini göstermektedir. Bununla birlikte pek çok vakıf bu alanda ya çok az çalışmakta ya da hiç çalışmamaktadır.

Ancak araştırdığımız vakıfların büyük çoğunluğu (%90’ı) bu konudaki faaliyet düzeylerinden bağımsız olarak, kadınlar ve kız çocuklarına fayda sağlamaya yönelik programları desteklemek istediklerini ifade etmişlerdir; bu da kadın ve kız çocuklarının desteklenmesinde vakıfların katılımını artırmak için var olan fırsatların henüz tamamıyla kullanılmamış olduğuna işaret etmektedir.

Bu araştırmanın amacı, hayır kuruluşlarının kadınlar ve kız çocuklarına desteği konusundaki diyalogu iletilemektedir. Araştırma ayrıca Avrupa’daki vakıfların hayırseverlik faaliyetleri konusunda bugüne dek yapılmış en kapsamlı çalışma özelliğini taşımaktadır.

Araştırmada vakıfların özellikleri ve ilgi alanlarının kapsamını tespit etmek, bununla birlikte kadınlara ve kız çocuklarına yönelik çalışmalarda izlenen spesifik yaklaşımları belirlemek amacıyla anket, hibe ve mülakat verilerinden oluşan zengin bir havuzdan faydalanılmıştır. Araştırma bu vakıfların fon önceliklerini ortaya koymakta (örneğin, vakıfların dörtte üçü eğitim alanında faaldir), vakıfların çalışmalarının odak noktası olarak özellikle hangi popülasyonları hedeflediklerini belirlemektedir. Bildiğimiz kadarıyla bu çalışma geniş bir yelpazeye yayılan Avrupa vakıflarının faaliyetlerini ayrıntılı olarak inceleyen ilk çalışmadır.

Toplamda, 19 ülkeden farklı misyon ve büyüklüklerde 145 vakıf çalışmaya katılmıştır. Vakıfların büyük çoğunluğu bağımsız ya da özel olmakla birlikte, kurumsal ya da kamusal finansman sağlayan vakıflar da çalışmada yer almıştır. Vakıflar varlıkları ve harcama gruplarına göre eşit olarak dağıtılmıştır.

Çalışmada yer alan vakıflar önemli kaynaklara sahiptir: Tahminlerimize göre bu vakıflar 9.2 milyar Euro’yu aşan bir varlığı yönetmektedir. Vakıfların %42’si kendi başına 50 milyar Euro üzerinde varlığa sahiptir. Bu çalışma, yaptıkları harcamalara göre Avrupa’nın ilk 50’sinde yer alan vakıflardan dokuzunu kapsamaktadır.⁶

Bu vakıfların bir kısmı kaynaklarını hem Avrupa’da hem diğer ülkelerde kadınların ve kız çocuklarının desteklenmesi için kullanmaktadır. Bu projeler Türkiye’deki kadınların yerel yönetime katılımını güçlendirmekten Belçika’daki bekar annelerin ekonomik bağımsızlığını desteklemeye ve Kenya’nın kırsal kesiminde kadın sünnetini önlemeye kadar uzanmaktadır.

Avrupa’daki vakıfların %37’si çalışmalarının en azından belli bir bölümünde özellikle kadınlar ve kız çocuklarına odaklanmıştır.

2009’da 42 Avrupa vakfının sağladığı toplam hibenin sadece %5’i kadınlar ve kız çocuklarına yönlendirilmiştir.

Avrupalı vakıfların %90’ı kadın ve kız çocuklarıyla ilgili en az bir konuyla ilgilendiklerini ifade etmişlerdir.

⁵ Koele, I. (2010). ‘How will international philanthropy be freed from landlocked tax barriers?’ *European Taxation*, pp. 409–418.

⁶ As ranked by Philanthropy in Europe, “Crisis, what Crisis? European foundation giving soars over the last three years.” www.philanthropyineurope.com/articles/crisis_what_crisis. Html ; 25 Ocak, 2011 tarihinde erişilmiştir.

Projeleri destekleyen vakıfların, misyonları, geçmişleri ve işleyiş felsefeleri doğrultusunda kadın ve kız çocuklarını desteklemek için farklı neden ve yaklaşımlara sahip oldukları açıktır. Bazıları için kadın ve kız çocuklarının desteklenmesi vakıf misyonunun merkezinde yer almakta ve bu vakıflar çalışmalarına insan hakları ve sosyal adalet penceresinden yaklaşmaktadırlar. Diğer vakıflarda kadınların ve kız çocuklarının desteklenmesi vakıf misyonunda asli bir yer teşkil etmemektedir. Ancak bu vakıflar da kadın ve kız çocuklarına toplumun atfettiği rollerin ve deneyimlerin dikkate alınmasının genel olarak vakıf faaliyetlerinin etkinliğini artıracak anlamış, dolayısıyla zaman içinde çalışmalarında toplumsal cinsiyet bakış açısını benimsemişlerdir. Vakıf yöneticileriyle yapılan görüşmeler vakıfların bu çalışmalarda (kadın ve kız çocuklarına destek vermek için açık bir taahhütte bulunmak ile ilgili politik endişeler, yatırımların etkisini ölçme ve ifade etme konusundaki zorluklar gibi) karşılaştıkları bazı zorluklara ışık tutmakta, ayrıca bu zorlukları aşmak ve kadın ve kız çocuklarına daha yaratıcı ve etkili destek vermek için yapılan uygulamalar konusunda bilgi sağlamaktadır.

Vakıf yöneticileri, kar amacı gütmeyen kuruluşların liderleri ve karar alıcıların bu araştırmanın anahtar bulgularını tartışmasıyla birlikte, bu yayının kıta çapında yeni diyalogların yeşermesi için bir katalizör olabilmesini, daha geniş yelpazede aktörü kadın ve kız çocuklarına fon desteği konusunda teşvik etmesini ve halihazırda bu konuda çalışmalar yürütenlere taze bir enerji katmasını umuyoruz.

KADIN VE KIZ ÇOCUKLARININ STATÜSÜ

Dünya Ekonomik Forumu, her yıl toplumsal cinsiyet eşitliği bazında yaptığı ülke sıralamasında şu ana kadar toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamış bir ulus olmadığını rapor etmektedir.* Bu konuda en fazla ilerleme kaydedenler Kuzey Amerika ve Avrupa/Orta Asya ülkeleri olmakla birlikte, bu bölgelerde yer alan ülkeler toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortalama olarak sadece %70 oranında giderebilmiştir.

Diğer bir deyişle kadınlar, erkeklerin erişim sağladığı ekonomi, eğitim, sağlık ve politika alanlarındaki kaynakların ve fırsatların %70'ine erişim sağlayabilmektedir. Dünyanın diğer bölgelerinde toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki açık çok daha büyük boyutlardadır: Açığın %58 oranında olduğu Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri bu alanda en son sıralarda yer almaktadır.

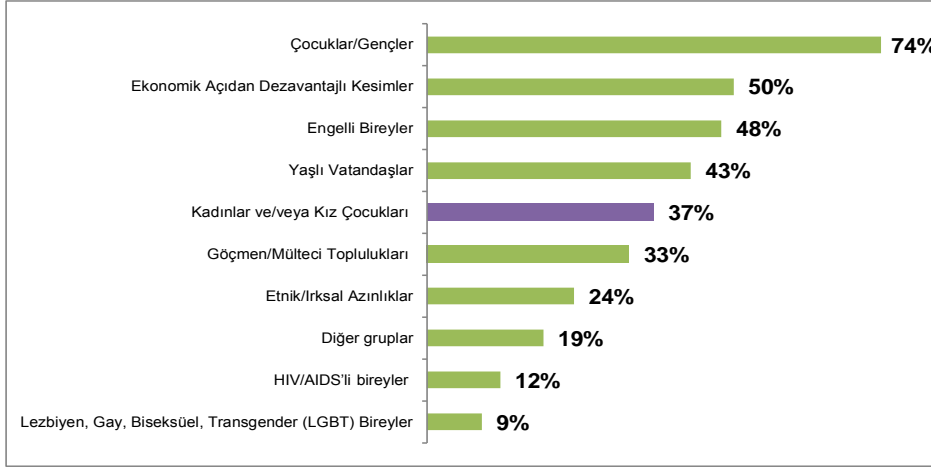
- * Dünya Ekonomik Forumu'nun "Gender Gap Index"i (Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi) sağlık, ekonomi, eğitim ve politika alanlarında kaynak ve fırsatlara erişim konusunda kadın ve erkekler arasında ne derece fark olduğunu ölçen bir endekstir.

TEMEL BULGULAR

Genel Olarak Vakıfların Çalışmaları

- **Avrupa'daki vakıfların yaklaşık dörtte üçü (%73'ü) eğitim alanında faaldir.** Buna ek olarak tüm vakıfların yaklaşık yarısı sağlık (%50), sanat ve kültür (%49) ve toplumsal kalkınma (%46) alanlarında çalışmaktadır. Daha az öncelikli alanlar din (%8), kamu işleri (%9) ve barıştır (%11).
- **Avrupa vakıflarının en fazla destek verdiği grup çocuklar ve gençlerdir (%74).** Ayrıca önemli sayıda vakıf ekonomik olarak dezavantajlı kesimler (%50) ve engelli bireyler (%48) konusunda çalışmalar yürütmektedir. Vakıf faaliyetlerinden en az destek gören kesimler lezbiyen, biseksüel ve transgender (%9) bireyler ve HIV/AIDS'li bireylerdir (%12).

Avrupalı Vakıfların Fon ve Programlarından Fayda Sağlayan Hedef Kitleler*

Kaynak: The Foundation Center, *Untapped Potential: European Foundation Funding For Women & Girls*, 2011. Avrupa'dan 136 bağımsız, şirket ve kamu/kaynak toplayan vakıfla yapılan ankete dayanmaktadır. Katılımcılar şu soruya cevap vermişlerdir: "Lütfen vakfınızın nüfusun özellikle hangi kesimlerinin ihtiyaçlarına yönelik destek faaliyetleri olduğunu düşünün ve aşağıdaki gruplardan hangilerinin özellikle hedeflendiğini belirtin."

Not: "Diğer gruplar" suç mağdurları, kırsal nüfus ve demanslı bireyler de dahil olmak üzere bir dizi grubu kapsamaktadır. Belirtilen "Diğer gruplar"ın dörtte birini mahkumlar oluşturmaktadır.

Kadın ve Kız Çocuklarına Yönelik Vakıf Çalışmaları

- **Anket örneklemindeki vakıfların üçte biri (%37) özellikle kadın ve kız çocuklarına yönelik bazı hibe program ve çalışmaları olduğunu belirtmişlerdir.**⁷ Yaklaşık olarak beş vakıftan biri (%19) misyon açıklamalarında ya da vakıf ilkelerinde, desteklemeyi hedefledikleri gruplar arasında kadın ve kız çocuklarına açıkça yer verildiğini belirtmişlerdir.
- **Ankete katılan vakıfların çoğunluğu (%58) 2009'da harcamalarının %10'undan daha azını kadın ve kız çocuklarına yönelik programlara ayırmıştır.** Buna kadın ve kız çocuklarına yönelik programlara herhangi bir fon ayırmamış dörtte birlik grup da dahildir.
- **2009'da vakıfların kadın ve kız çocuklarına destek amacıyla tahsis ettiği toplam hibe tutarının ortalama yüzdesi %4.8'dir.**⁸ Vakıfların tahsis ettiği toplam hibe sayısının ortalama yüzdesi %4.1'dir. Bu bulgular 42 vakfın verdiği 9100'den fazla hibenin analizine dayanmaktadır.
- **Ankete katılan vakıfların sadece üçte biri özellikle kadın ve kız çocuklarına ulaşmayı hedefleyen program faaliyetleri olduğunu belirtirken, çok daha yüksek sayıda vakıf kadın ve kız çocuklarını etkileyen çeşitli sorunlara ilgi duyduklarını ifade etmişlerdir.** Vakıfların %90'ı kadın ve kız çocuklarını ilgilendiren en az bir sorunla ilgilendiklerini beyan etmişlerdir. Ortalamada vakıflar kadınları ilgilendiren sekiz sorun ile ilgili destek sağlamaktadır. Özellikle ilgi duydukları alanlar kadınlara yönelik şiddet (%74), kadın ve/veya kız çocukları bağlamında yoksulluk (%73) ve kadın ve/veya kız çocuklarının eğitime erişimidir (%71).
- **Lezbiyen, biseksüel ve transgender hakları, ankete katılan vakıfların en az ilgi duyduğu alandır (%30).**

⁷ Avrupa Vakıf Merkezi'nin 2009'da üyeleri arasında yürüttüğü ankete göre üye vakıfların %13'ü çalışmalarında kadınlar ve kız çocuklarına odaklanmaktadır. Mevcut araştırmada ise Avrupa vakıflarının kadın ve kız çocukları konularındaki çalışmaları %13'ten yüksek oranda belirtilmiştir.

⁸ Kalkınmada Kadın Hakları Derneği'nin (AWID) Ekim 2010'da Güneydoğu Avrupa, Orta ve Doğu Avrupa ve Bağımsız Devletler Topluluğu'ndaki 127 kadın örgütüyle yaptığı bir çalışmaya göre de kadın ve kız çocuklarına yönelik haklara-dayalı fon desteği sağlayan sınırlı sayıda bağışçı bulunmaktadır.

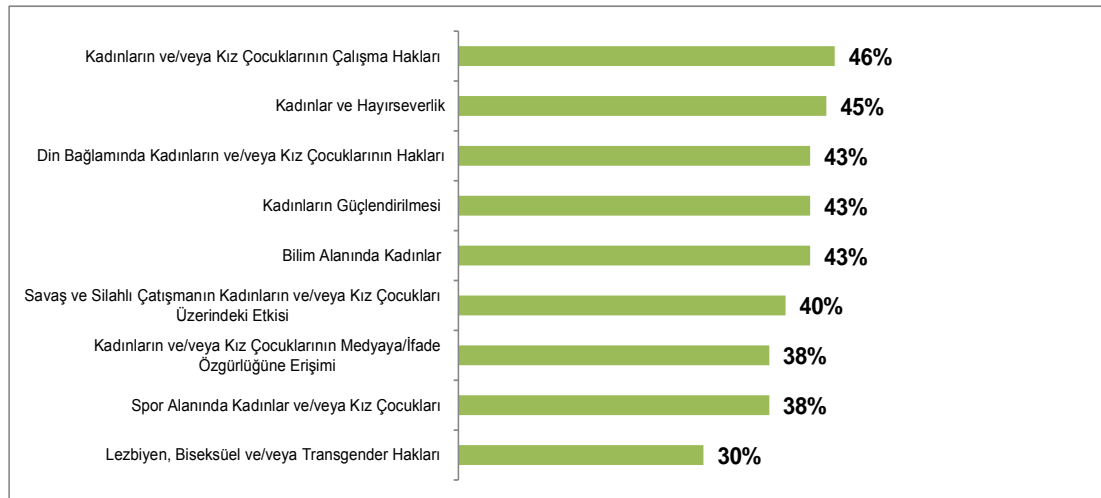
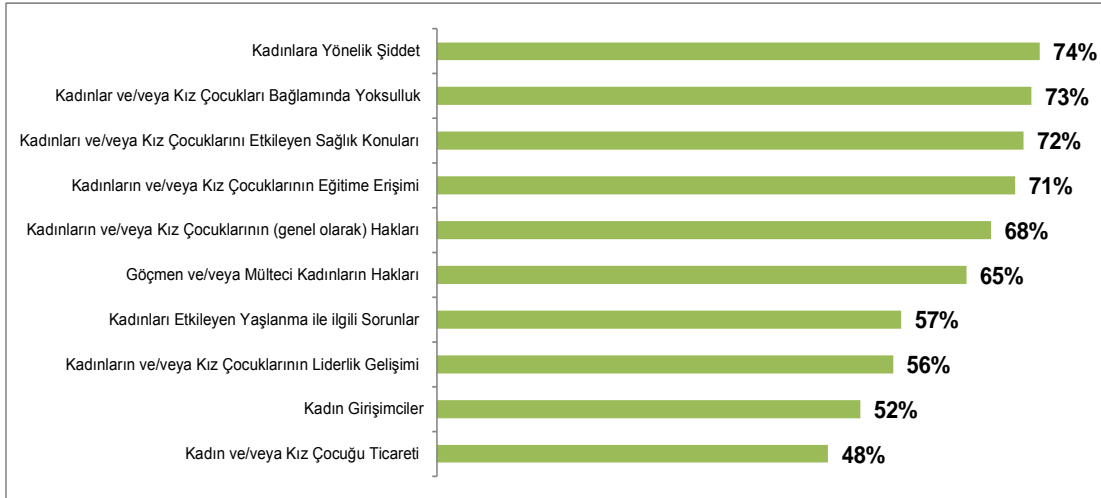

- **Kadın ve kız çocuklarına fayda sağlamaya yönelik tüm hibelerin yaklaşık yarısı (%45) insanlara hizmet alanındadır.** Hibelerden en büyük ikinci payı insan hakları alanı almaktadır (%21).
- **Özellikle kadın ve kız çocuklarına fayda sağlayacak hibe ve program faaliyetleri yürüten vakıfların diğer vakıflara kıyasla insan hakları ve sosyal adalet alanındaki vakıf faaliyetlerine daha fazla ağırlık verdiği tespit edilmiştir.**

Kadın ve Kız Çocuklarının Desteklenmesine Yönelik Vakıf Yaklaşımları

- **Vakıflar misyonları, geçmişleri ve işleyiş felsefeleri doğrultusunda kadın ve kız çocuklarına destek verirken farklı neden ve yaklaşımlara sahiptir, dolayısıyla vakıflar bu tür bir çalışmaya farklı noktalardan giriş yapabilir.**
- **Vakıflar kadınlar ve kız çocuklarına destek verirken birbirinden farklı yaklaşımlar izlemektedirler.** Bazı vakıflar misyonları çerçevesinde kadın ve kız çocuklarına odaklanmakta ve/veya özellikle bu gruba yönelik bir program yürütmektedirler. Diğer vakıflar özellikle kadın ve kız çocuklarına odaklanmamakla birlikte çalışmalarına toplumsal cinsiyet perspektifini entegre edebilmektedirler.
- **Bu çalışmaların doğasında yatan zorluklara karşın kadın ve kız çocukları alanındaki çalışmalara başarıyla destek vermiş olan vakıflar, etkili çalışmalarında rol oynayan birtakım anahtar uygulamalar tespit etmişlerdir.** Bu uygulamalar arasında: 1) Kadın ve kız çocuklarına yardımın önemini anlayan bir yönetim kurulu ve yönetici kadrosunun güçlü liderliği, 2) Kadın ve kız çocuklarına yönelik çalışmalarda kurumsal kapasitenin oluşturulabilmesi için personele sürekli mesleki eğitim vermek, 3) Kadın ve kız çocuklarına hizmet eden kuruluşların kendine özgü ihtiyaçlarına uyacak şekilde adapte edilmiş esnek vakıf uygulamaları, politikaları ve stratejileri oluşturmak, 4) Verilerin önemini anlamak ve yaratılan etkiyi yakından takip etmek.

Kadın ve Kız Çocuklarını Etkileyen Konularda Vakıfların İlgi Düzeyi*

* Kaynak: The Foundation Center, *Untapped Potential: European Foundation Funding For Women & Girls, 2011*. Avrupa'dan 136 bağımsız, kurumsal ve kamusal vakıfla yapılan ankete dayanmaktadır.

1974'te Türkiye'nin en büyük aile vakıflarından biri olarak kurulan ve toplam mal varlığı 469 milyon Euro'yu aşan Sabancı Vakfı'nın ana misyonu, "Toplumsal potansiyelin gelişimini sağlamak ve toplumsal duyarlılık bilincini gelecek nesillere aktarmak için özgün, yenilikçi ve kalıcı değerler oluşturarak insanların hayatında fark yaratmak" tır.

Vakfın kadın ve kız çocuklarına desteği, Türkiye İçişleri Bakanlığı'nın da ortak olduğu bir pilot proje çerçevesinde, Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı'na (BMOP) ortak olmak üzere davet edilmesiyle başlamıştır. Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın haklarının öneminin farkında olan Sabancı Vakfı bu daveti kabul etmiş ve gerek yerel gerek ulusal politika düzeyinde etkiler sağlayan programa 1.5 milyon ABD Doları'nın üzerinde kaynak tahsis etmiştir. Sabancı Vakfı Programlar Yöneticisi Filiz Bikmen, "*BM'nin bu programa katılmamız yolundaki daveti, vakfın kadın ve kız çocuklarının hakları konusunda daha fazla destek vermesi yönünde bir katalizör etkisi yarattı. BMOP Türkiye'de kadın ve kız çocuklarının haklarını destekleme konusunda büyük bir öğrenme fırsatı sunan bir kamu-özel sektör ortaklığı idi. Bu ortaklık vakfın sosyal değişim aracı rolüne tamamen farklı bir açıdan bakmasını sağladı*" diyor.

Bugün Sabancı Vakfı BMOP'u başarıyla yürütmektedir. Proje ulusal politika ortamının iyileştirilmesi, yerel yönetim ve STK kapasitesinin oluşturulması, kadın ve kız çocukları için hizmet modelleri geliştirilmesi ve kadın ve kız çocuklarının hakları ile ilgili farkındalığın artırılması konularına odaklanmaktadır. Programın etkili olmasında pek çok faktör bir arada rol oynamaktadır, ancak en önemli faktör Sabancı Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Sn. Güler Sabancı'nın bu konudaki taahhüdüdür. Sayın Sabancı'nın bir işkadını ve lider olarak rolü Türk toplumunda toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın hakları konusunda mesajları yankı yaratan, etkili bir sözcü olmasına imkan tanımıştır. Bu deneyim Vakıf için yeni açılımları beraberinde getirmiş, Vakıf kapsamlı bir program stratejisi ve hibe programı geliştirme kararı almıştır. Sn. Sabancı'ya göre: "*Türkiye'de kadınların statüsünü yükseltmek herkesin ortak sorumluluğudur. Bu sadece Türkiye'ye özgü bir ihtiyaç değildir; dünyanın her yerinde kadının toplumdaki rolüne destek sağlama ihtiyacı ciddiyetini korumaktadır. Bizim desteklediğimiz, Türkiye'de kadınların ve kız çocuklarının haklarını hedefleyen programlar şunu göstermiştir ki; ortaklık içinde çalışarak ve yerel düzeye odaklanarak sadece kadın ve kız çocuklarının ihtiyaç duydukları hizmetleri almalarına yardım etmekle kalmayıp gelecek kuşakları etkileyecek politikalar geliştirilmesini de başarabiliriz.*"

Bu çerçevede sadece kadın ve kız çocukları değil, gençleri ve engelli vatandaşları etkileyen eşitsizliklerin ortadan kaldırılması için de destek verilmesi hedeflenmiştir. Filiz Bikmen, "*Bu yaklaşımla Sabancı Vakfı alandaki toplumsal cinsiyet, gençler ve engellilerle ilgili konuları anaakımlaştırmayı, böylelikle 'çifte ayrımcılık ile en büyük dezavantajlarla yüz yüze olan toplum kesimlerine ulaşmayı amaçlamaktadır. Toplumsal Gelişme Hibe Programı sadece toplumsal cinsiyeti anaakımlaştıran projeleri desteklemekle kalmayıp, kadın örgütlerinin çalışma kapsamlarında ilk defa gençlik ve engellilik konularını düşünmelerine de imkan tanımaktadır*" açıklamasında bulunuyor. BM ortaklığı; Türkiye'de köklü ve değişime oldukça dirençli toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi karmaşık bir konuda bir vakıf, uluslararası bir kuruluş, yerel yönetimler ve ulusal yönetim arasındaki işbirliğinin ve koalisyonun azami düzeyde etki yaratmasına bir örnektir. Bikmen sözlerine şöyle son veriyor: "*Bu deneyim Sabancı Vakfı'na sivil toplumu desteklemede daha aktif bir rol üstlenebileceği gibi, yerel ve ulusal politikaları etkileyebileceğini öğretti; artık Vakıf gelecekte ilgili alanlarda da daha etkili olmaya hazır.*"

- **Kadın ve kız çocuklarına vakıf desteğini artırmak için fırsatlar mevcuttur.** Araştırmamız kadın ve kız çocuklarına yönelik vakıf fonlarının ortalamada %4.8 düzeyinde olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte kadın ve kız çocuklarına finansman sağlayan vakıf sayısı ile (%62), kadın ve kız çocukları ile ilgili en az bir soruna ilgi gösteren vakıfların sayısı (%90) arasında büyük bir boşluk olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada bu boşluğun nedenleri incelenmemiş olmakla birlikte, olası bir neden, vakıfların konuya ilgi duymalarına karşın bu çalışma alanına somut bir giriş noktası bulamamış olmaları olabilir. Bu ilginin üzerine gitmek için kadınlara yönelik şiddet, yoksulluk, eğitime erişim gibi yoğun ilgi gösterilen alanlarda vakıfları bir araya getirme yönünde çaba sarf edilebilir. Aynı şekilde, lezbiyen, biseksüel ve transgender hakları gibi daha az ilgi uyandıran alanlarda ilgi düzeyini ve çalışmalarını artırmak için farkındalık ve erişim çabaları gösterilebilir.
- **Kadın ve kız çocuklarına yönelik vakıf desteğini derinleştirme fırsatları mevcuttur.** Vakıfların %62'si harcamalarının en azından bir kısmını kadın ve kız çocuklarını desteklemeye ayırdığını belirtirken sadece %37'si bunu bilinçli olarak yaptıklarını ifade etmişlerdir. Hibe ve diğer program çalışmalarına toplumsal cinsiyet bilinciyle yaklaşmanın değerini ifade etmeye ve anlatmaya yönelik çabalar, kadın ve kız çocuklarına fon desteği sağlama konusunda bilinçli adım atan vakıfların yüzdesini yükseltebilir ve aynı zamanda programların etkisini de artırabilir. Bilinçli olarak bu tür çalışmalarda yer alan vakıflara gelince, araştırma bu vakıfların kadın ve kız çocuklarını etkileyen geniş yelpazede bir dizi soruna yüksek düzeyde ilgi gösterdiklerini ve bu çalışmalarda yeni alanlara açılmaya açık olabileceklerini göstermiştir. Bunun yanı sıra, bu vakıfların gerek tabandaki kadın örgütlerinde kapasite oluşturma, gerekse stratejik ortaklıklarla profillerini yükseltme yoluyla mevcut çalışmalarını daha da güçlendirecek yeni ve etkili yöntemler geliştirmeleri ve konuyla ilgili çalışmalarını daha derinleştirmeleri için fırsatlar mevcuttur. Ayrıca, halihazırda bu alanda çalışan vakıflar, kadın ve kız çocuklarına daha stratejik bir biçimde finans desteği sağlama olasılıklarını yeni yeni araştırmaya başlayan vakıflar için kaynak teşkil edebilir.

Bu rapor Mama Cash tarafından hazırlanmış ve Foundation Center, Weisblatt & Associés ve Avrupa Vakıflar Merkezi işbirliğinde oluşturulmuştur.

Raporla ilgili ayrıntılı bilgi için e.lever@mamacash.nl adresinden Esther Lever ya da sms@foundationcenter.org adresinden Seema Shah ile temasa geçebilirsiniz.

Raporun tamamını www.mamacash.org veya www.foundationcenter.org/gainknowledge/research/internationaltrends.html adreslerinden ücretsiz olarak indirebilirsiniz.

Bu araştırmanın bir kısmı Ford Vakfı tarafından desteklenmiştir.

